

Nr 3 2018 • maj - juni

pris 90 kronor

É Romani Glinda

Den romska spegeln

5 Folk festival

Den romska ledaren

Ja då var det dags igen!!! Italien visar åter upp sitt fula tryne. Jag är djupt bekymrad över kommentarer från Matteo Salvini, italienska inrikesministern, som respektlöst talade om romer den 18 juni i år, då han föreslog en folkräkning av romer och sinti i Italien.

Har Italienarna inte hört vad som hände i Sverige med etnisk registrering? Nej, jag menar Lega nord, LN. Men så klart, vad bryr sig Lega nords ledning om andra länders politik. De har ju makt i Italien. LN är en av de högerextrema och främlingsfientliga grupperna i Italien. Jag menar Matteo Salvini är ju partiets ledare sedan 2013, ett parti som har betydelsefulla ledare som inte har dragit sig för att kommentera i radion fyra dagar efter terrorattentatet i Norge. Partiledaren Mario Borghezio gick ut i radion och sa att ”många av Breiviks idéer var bra och att en del var utmärkta.”

Jag är glad att vi kunde dra den svenska polisen till skrancket. Vi vann över staten i två rättegångar som handlade om att över 4000 romer blivit etniskt registrerade.

Om vi inte hade vunnit rättegångarna, skulle vi ha dragit fallet till Europadomstolen. Hade vi vunnit där på samma premisser så hade fallet blivit ett prejudikat i Europa. Då hade liknade rasistiska förslag inte gått igenom och fler länder fått vetskapen om den etniska diskrimineringen som pågår.

Soraya Post som konfronterat Matteo Salvini. Han menade då att syftet var att förbättra situationen, att det förekommer mycket kriminalitet.

Jo pyttsan den versionen har man ju hört förut. Och sen gör han en generalisering med att säga att det förekommer stor kriminalitet. Det gör de ju bland dem också. Det före-

kommer bluffakturor, samröre med den kalabrisk maffian, korruption och ekonomiska oegentligheter. En sak som är säker är att LN är främlingsfientliga. Jo men främlingsfientliga partier har vi även i Sverige.

Nu kastade jag minsann sten i glashuset.

Sverigedemokraterna har ju samma främlingsfientliga ideologi. Björn Söder, sverigedemokratisk riksdagsledamot och till råga på allt riksdagens andre vice talman, gick ju ut och avhumaniserade samer och judar på Facebook, han tycker inte att minoritetsgrupper som judar och samer är svenskar. Klart att han fick mothugg från samtliga partier. Men vilket folk är mer svenska än samerna som är ett urfolk? Judar har funnits i Sverige åtminstone sedan 1500-talet i likhet mer romerna.

Det hjälper inte att fem grupper har fått minoritetsstatus sedan 18 år tillbaks. Vi är inte svenska nog i deras ögon. Jag undrar hur många generationer pursvenskar herr Söder har i sitt familjetråd? Han är ju Skåning med skånska traditioner och egen flagga han kanske är halv eller kvarts dansk. Jag tycker som Bakro att vice talman Björn söder ska vara tyst.

Valtemperaturen har börjat hetta till och i media bråkar politikerna med varandra, både inom och utom de egna grupperna. De flesta partierna spelar Sverigedemokraterna rakt i händerna med sina försök att anamma delar av den främlingsfientliga politik som SD för. Många fruktar nu ett skräckscenario, att SD blir det största partiet i Sverige. Vad säger det om den svenska människan i landet som inspirerade så många nazister innan Andra världskriget att ta steget fullt ut.

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik, Mia Taikon och Gertrude Nilsson Björklund

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare

Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Missa inte!

6 Full fart på popcornmaskinen i Skarpnäck.

12 Boksläpp på Historiska museet.

30 Gamla bilder med Fred och Pippi.

15 Soraya Post skriver från Bryssel.

I detta nummer kan du läsa om

DEBATT

4 Soraya Post skriver om tiggeriförbudet i Eskilstuna.

ÉRG TAR EN LATTE MED

5 Renata Andersen, en romsk tjej som jobbar på Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö..

5 FOLK FESTIVAL

6 Den första dagen hölls festivalen i Skrapnäck.

ULF VERNISSAGE

12 Ulf Lundkvist inledde som valinget sommaren på Seriegalleriet.

EN ROMSK APP

14 Romska ungdomsförbundet bjöd in till släpp av en ny app.

BOKSLÄPP PÅ HISTORISKA

17 Den nya boken om romska platser i Stockholm släpptes.

NYHETER

Intervju med en tjeckisk tjej och Soraya Post i Bryssel.

5 FOLK FESTIVAL

18 Festivalens andra dag gick av stapeln i ett mycket soligt kungsträdgården ett mycket soligt Kungsträdgården.

KONFERENS

20 Norden och Östersjökonferensen om Romani Studies.

RECEPT I REPRIS

22 Ett av Mias recept från 2014.

5 FOLK FESTIVAL

24 Årets sista festivaldag i Kungsträdgården

NYHETER

26 Resanderomer vräks i Bryssel.

MALMÖREDAKTIONEN

28 skriver om feminism och Irisskolan.

BÖCKER

30 En ny fotobok och fortsättningen på boken om Tanto.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

30 Den här gången har Fred plockat fram gamla foton på sina syskon som lekte på barnen Tanto på femtiotalet.

Ska man behöva söka tillstånd för att be om hjälp?

Den 14 juni beslutade kommunfullmäktige i Eskilstuna att införa tillståndskrav för tiggeri vilket innebär att tiggare ska ansöka om tillstånd för att få tigga på utvalda platser.

Text och foto: Soraya Post

Att tigga på gatan är en demonstration av fattigdom. Ska man i Sverige år 2018 behöva söka tillstånd för att man är fattig och behöver hjälp? Är detta ett humant och civiliserat sätt att behandla människor? Detta kan inte vara ett välgenomtänkt förslag eller är det välgenomtänkt - oavsett så är det ett antiziganistiskt förslag.

Enligt Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) lever 80 % av romerna inom EU i fattigdom på grund av den utbredda antiziganismen, den specifika typen av rasism som riktar mot romer. Antiziganismen är fortfarande stor, en av tre romer är offer för trakasserier. År 2018 åtnjuter romer fortfarande inte sina mänskliga rättigheter, deras mänskliga rättigheter respekteras och skyddas inte av internationella konventioner eller EU lagar. Mänskliga rättigheter är universella och ska gälla för alla där de vistas.

Majoriteten av de som ber om hjälp från förbipasserande i Sverige är utsatta EU-medborgare, romer från Rumänien och Bulgarien. Enligt Amnesty fortsätter diskrimineringen i Sverige mot romska medborgare från Bulgarien och Rumänien som överlever genom att tigga. De trakasseras och nekas tillgång till grundläggande rättigheter som boende, tillgång till vatten och sanitet samt

tillgång till utbildning och subventionerad sjukvård.

Dessa människor som ber om hjälp på gatan är inte offer för organiserad brottslighet vilket ofta påstås, de är inte heller kriminella. De är offer för rådande antiziganism och därmed fattigdom. De ber om hjälp för att försörja sina familjer, kunna ställa mat på bordet, skicka barnen till skolan eller köpa mediciner. Pengarna som ges kan i många fall vara livsavgörande.

Tiggeriförbud och tillståndskrav för tiggeri kommer inte att lösa problemet med antiziganism och fattigdom. Vi måste arbeta med fattigdomsbekämpning samt säkerställa att romers mänskliga rättigheter respekteras och skyddas av internationella konventioner och EU lagar. Om mänskliga rättigheter respekteras och stöd ges för samhällsinkludering får även EU-medborgare i utsatthet möjlighet till egen försörjning och färre behöver be om hjälp från förbipasserande. Detta är den politik som vi i Feministiskt Initiativ arbetar för, vi arbetar för att minska fattigdom och för ett jämlikt samhälle som bygger på FN:s globala hållbarhetsmål.

Sedan jag blev vald att representera Feministiskt Initiativ i Europaparlamentet har jag fått igenom flera förslag och rekommendationer om hur alla EU:s medlemsländer måste ta sitt ansvar för att bekämpa antiziganism och fattigdom. Bidrag som var tänkta att gå till romers inkludering kommer nu att granskas noggrannare, och romer kommer aktivt att delta i officiella utvärderingar av olika EU-finansierade projekt så att bidragen verkligen når romerna.

I kommunerna där Feministiskt Initiativ finns invalda arbetar vi för att EU-medborgare i utsatthet ska ha tak över huvudet och få sina grundläggande behov och rättigheter tillgodosedda. Feministiskt initiativs politik har bidragit till att öppna härbärgen som ger en chans till samhällsinkludering och som bekämpar fattigdom. I vårt nationella budgetförslag vill vi ge statsbidrag till kommuner för att säkerställa att där det finns behov av härbärgen ska det också kunna upprättas sådana. Alla ska ha tak över huvudet. Ingen ska behöva lida. Till exempel i Lunds kommun har omkring 20 personer som tidigare bett om hjälp på gatan fått arbete och boende tack vare härbärgen och samhällsguidningen.

Jag hoppas verkligen att länsstyrelsen kommer att stoppa detta enfaldiga och inhumana förslag och inte göra situationen värre för människor som redan har det svårt. Vi måste bekämpa antiziganism och därmed fattigdom, inte människor! Det är dags att efterleva internationella åtaganden även när det rör romer.

**Soraya Post, EU-parlamentariker för
Feministiskt Initiativ**

ÉRG TAR EN LATTE MED:

Renata Andersen

Under en resa till Malmö nyligen träffade vi Renata Andersen samhällsvägledare på ett surrande Romskt informations- och kunskapscenter som firade 9-årsjubileum.

Text Bengt O Björklund **Foto:** ERG

Romskt informations- och kunskapscenter i Malmö är det många romer som jobbar. En av dem är Renata Andersen.

Renata är född i Svalöv i Skåne.

– Min pappa är polsk rom och kom hit på sjuttioalet.

På grund av olika orsaker kunde inte Renata gå ut grundskolan

– Senare läste jag in grundskole- och gymnasiebehörighet på Komvux. Efter det har jag jobbat som modersmålslärare och på dagis. Jag har jobbat på restaurang och jag har jobbat som fastighetsmäklare.

Det var 2012 som Renata började arbe-

ta på Romskt informations- och kunskapscenter.

– Det är ett mycket intressant arbete.

Det är ett roligt och omväxlande . Jag får arbeta med både romer och icke-romer.

Renata är gift och har två barn. När det gäller diskriminering har hon inte blivit så utsatt.

– Jag personligen har inte mött på så mycket diskriminering. Men min mamma och pappa har varit mycket utsatta. Min farfar mördades under Andra världskriget så min pappa dolde sin identitet. Han till och med bytte namn. Först flyttade min

Allt du inte visste om

Renata Andersen

Vilken bok ligger på nattduksbordet?

Den sista jag läste hette

Raskrigaren av Mattias Gardell.

Ser du upp till någon?

Jag ser upp till många människor.

Mest till min mamma och pappa.

Vilken film såg du senast?

Jag tittar mer på nyhetsprogram och fakta program.

Vilken är din favoritmaträtt?

Jag älskar klomp tillsammans med gulasch.

När var du på semester senast?

Förra året var jag i Berlin med min dotter.

Gillar du sport?

Näe, kanske VM i fotboll.

Vilken är din bästa sida?

Jag är öppen, positivt inställd till människor.

Har du några dåliga sidor?

Envis.

pappa till Italien. Mina föräldrar har varit mycket pådrivande när det gäller min utbildning att söka jobb och så vidare. De har gett mig mycket stöd.

Svarta safirer

Nationella minoriteter på nationaldagen

Den femte upplagan av 5 Folk Festival körde som vanligt igång på Nationaldagen. Sedan tre år tillbaka görs den samtidigt med nationaldagsfirandet i Skarpnäcks kulturhus. Det är ett mångkulturellt firande med många inslag från andra kulturer och festivalen höll som vanligt flaggan i topp för de fem nationella minoriteterna.

Text och foto: Bengt O Björklund

Efter maj månads högsommarväder med temperaturer upp mot trettio grader var det lite svalare på Nationaldagen. Som vanligt öppnades scenen mot utsidan av kulturhuset där rader av stolar snart fylldes av förväntansfulla åhörare.

Dharana Favilla är biträdande enhetschef.

– Jag är glad att få fira denna dag med er och det är tredje året i rad som vi gör det tillsammans med 5 Folk Festival. De kommer att bjuda på musik från de fem nationella minoriteterna och vi kommer att bjuda på smakprov på en del av alla de aktiviteter som vi har här i huset.

Mia Taikon är konferencier för 5 Folk Festival.

– Ja det är som sagt tredje året i rad som vi är här i Skarpnäck och det är som att komma till en varm välkomnande famn.

Hon berättade om minoritetstältet där man kan möta representanter för de fem minoriteterna.

– Där ska ni ställa alla de frågor ni aldrig vågat ställa tidigare. Jag som är rom har lärt mig mycket av de andra minoriteterna genom dessa festivaler.

Nu hördes på håll hur Sambomba när-mades sig, ett gäng människor som spelar olika slags trummor med inspiration från nordöstra Brasilien. De vandrade långsamt från tunnelbanestationen ner mot kulturhuset och lockade med sig människor på vägen.

Det officiella invigningstalet stod ordförande i Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Ewa Larsson, för.

– Vi politiker i Skarpnäck har ett mantra: Alla goda krafter tillsammans! Det är vi stolta över. Människan har vandrat i tusentals år och nu har många blivit intresserade av var vi kommer ifrån.

Dharana Favilla och Maria Taikon

Hon menar att den senaste gentekniken har öppnat för att vi nu kan se tusentals år bakåt i vårt dna och alla folk har någon gång vandrat.

– Detta är viktigt och därför måste vi hålla våra armar öppna. Invandring är inte en kostsam parentes och vi har inte alltid varit krigiska. Vi har en värnat om vår jord en gång, en jord som nu säger ifrån. Sverige är ett av världens bästa länder. Tänk om vi kan se till att fler kan leva som vi gör, avslutade hon.

Den första gruppen var Tornedarlingarna, alltså Torvald Pääjärvi tillsammans med döttrarna Ylva och Lisa. De bjöd på underfundiga visor från Tornedalen och lockade till allsång på meänkieli. Döttrarnas stämsång var något speciellt.

Mia Taikon berättade om de nationella minoriteterna och om hur många romer har tappat sitt språk.

– Jag är en av dem. Jag kan bara tio ord på romska.

Nu var det dags för Svarta Safirer att inta scenen med balkanös och mycket gung. Den här gången var uppsättningen lite annorlunda. Två keyboardspelare, en trummis, en klarinettist och så Nuri själv på gitarr. Att de uppskattas av publiken råder det inget tvivel om. Det är många som gungar i takt till musiken. Enligt

Tornedarlingarna

bandet själva är musiken en salig blandning av influenser från Balkan, kryddat med flamenco, indisk mystik och ryska molltoner.

Det samiska inslaget stod Ára för med ung, modern samisk musik.

– Er nya CD heter Girkásit som betyder ljus. Varför heter den så, undrade Mia.

Det finns så mycket mörker idag, sade

sångaren Simon Issát Marainen.

– Det är därför vi verkligen behöver ljuset.

Han inledde sedan med en traditionell jojk från sin farfar.

All deras musik är en slags nytolkning av jojken, stämningsfull och ofta ödesmättad. Man kan höra många influenser i deras musik, från traditionellt samiskt, genom skandinaviska klangvärldar och

Full aktivitet i minoritetstältet!

Sanna Ruohoniemi.

Åra

popmusikreferenser till fri improvisation och spelglädje.

Nästa inslag var av det jazzigare slaget. SF-Orkester med skönsjungande Sanna Ruohoniemi. Det var det sverigefinska inslaget. Sanna var med på 5 Folk Festival för några år sedan men återkom nu på begäran. Och man förstår varför denna unga sångerska är så populär. Hon har karisma och en underbar röst

och det jazziga bandet passar henne perfekt.

Sista inslag stod Freudenthal Yiddish Group för. De är bandet som aldrig kan klassificeras men som alltid entusiasmerar, kan man läsa på nätet. Publiken bjuds på allting från visa till galopp, via jazz och klezmer. Bandets ledare Alexander Freudenthal bjöd som vanligt på stor underhållning.

Under dagen var det många som besökte minoritetstältet och samtalen var ibland intensiva och intressanta. Kön framför popcornmaskinen där barnen fick gratis popcorn ringlade sig långt ut på fältet bakom kulturhuset och många vuxna passade på att ta en kopp kaffe och en kaka som festivalen bjöd på. Hundratals ballonger blåstes upp och delades ut.

Freudenthal Yiddish Group

Ulf Lundkvist ställer ut

Ett tecken på att sommaren är här är att Ulf Lundkvist ställer ut på SerieGalleriet på S:t Paulsgatan i Stockholm. I år var det som vanligt fullt i den lilla lokalen och Ulf berättar, med glimten i ögat, att han satsat på återvunna guldramar i år.

Text Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Med sin egenartade humor och sina speciella gubbar utgör Ulf Lundkvist ett svenskt original inom serievärlden. Hans teckningar har alltid något underfundigt eller bara kärleksfullt att säga om vår verklighet samtidigt som han ofta återanvänder andra tidsepokrar, särskilt 50-talet. Hans bilder är ofta ödesmättade och dramatiska, ibland helt fyllda med en tystnad som är bedövande.

Ulf är förmodligen mest känd för sin serie om varmkorven Assar som gick i DN i över 20 år, men hans seriepersonligheter är många. Han har ett otal seriealbum bakom sig och publiceras fortfarande flitigt bland annat i ETC och journalistförbundets tidning.

Det är alltid lika trevligt att möta denna intensiva och blyga man som ändå rör sig mitt i centrum av sitt liv med en självklarhet få förunnat.

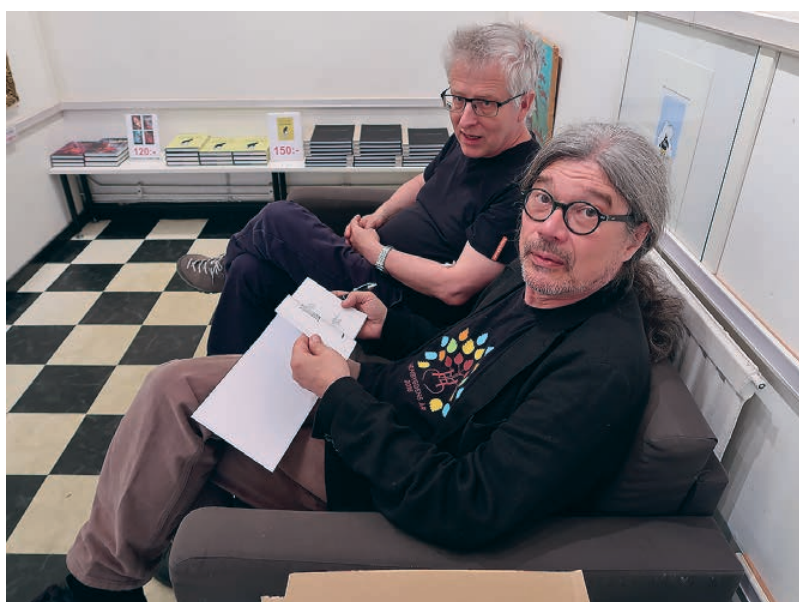
ERG:s läsare känner givetvis Ulf från hans serie Bakro som undertecknad skriver manus till.

Markku Haapala, Bengt O Björklund och Ulf Lundkvist

Om du har vägarna förbi gå gärna in och kika på utställningen som pågår fram

till den 15 augusti. Det är det värt om man gillar serier.

Ulf signerade några Bakro under dagen.

Ulf säljer en Bakro till Jan Scherman

Erland Kaldaras
och Abedin Denaj.

Appen Ung & Rom

Romska ungdomsförbundet i Malmö har tillsammans med Gävles romska förening tagit fram en app som lättare ska knyta ihop det romska civilsamhället med myndigheter, institutioner och föreningar. Den ska också innehålla en evenemangsguide för romska event.

Erland Kaldaras, ordförande i Romska Ungdomsförbundet, inledde lanseringen av den nya appen.

– Den kommer att underlätta för många i den romska världen när det gäller kommunikation.

Det hela började för ungefär två och ett halvt år sedan när Erland träffade Abedin Denaj på en konferens i Gävle.

– Han berättade att han ville starta en lokal romsk förening i Gävle. Så vi har hjälpt till med att starta en förening. Efter tag berättade Abedin att han hade en idé om att starta upp en app. Han visste inte hur, men vi tyckte det vara en bra idé som vi började utveckla.

Abedin arbetade med romsk inkludering i Gävle som är en utvecklingskommun.

– Jag höll på med en inventering och undrade om det fanns en app för att nå ut till de romska grupperna. Det gjorde det

inte. Så då fick jag tanken att det borde ju finnas en sådan app. Så jag började skissa på vilken information som var viktig och som borde finnas i en sådan app.

Så Abedin tog kontakt med Helena Lundgren på Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor och Susanne Arnehed på Arvsfonden och bad om hjälp och tillsammans skapade de appen.

Erland berättar att själva arbetet med appen har tagit cirka ett år.

– Vi är inte helt färdiga. Appen ska utvecklas och den har en enorm potential. Nu har vi lagt grunden och nu börjar vi bygga. Vi har utgått från den romska strategin som startade 2012. För att nå de utsatta målen måste vi romer själva vara delaktiga. Vi måste kunna ta del av det som sker inom det romska området. De flesta romer känner inte ens till vilka myndigheter det är som har ett romskt uppdrag. När de nu finns i appen blir det enkelt.

Alla myndigheter har en hemsida. Det som man har gjort är att korta ner de beskrivande texterna och fått fram det väsentliga.

– Dessutom har vi översatt och läst in dessa texter på fem romska dialekter. Man skulle kunna säga att det är sex appar, en för varje språk inklusive svenska.

Appen kan även vara till stor hjälp för myndigheter.

– Särskilt de som aldrig varit i kontakt med romer eller vet var de finns. Idag har vi ett urval av romska föreningar med i appen. Tanken är sedan att andra romska föreningar ska gå in på appen och lägga till sig själva och bli synliga för myndigheterna.

Samma gäller för myndigheter. På appen finns bara ett urval. Andra myndigheter kan själva välja att ansluta sig till appen.

– Det finns redan nu många andra myndigheter som vill vara med fastän de inte har något romskt uppdrag. De vill vara med för att synas och ta del av det som erbjuds i appen.

Även det långvariga projektet om romers hälsa som Romska ung-

domsförbundet drog igång finns med i appen.

– Det händer otroligt mycket i den romska föreningsvärlden som oftast inte får någon uppmärksamhet. Här i appen kan man följa det som sker. Det finns många evenemangstips, sade Erland.

Alla som har appen få tillgång till de notiser som speglar allt som sker.

Idag finns femtio romska föreningar med i appen.

– De föreningar som finns i utvecklingskommunerna har fått fet text, förklarar Erland. Är man ny i en kommun kan man hitta de romska föreningar som finns i appen.

– Det här ökar gemenskapen bland de romska föreningarna och ökar chansen till att vi kan organisera oss, sade Abedin.

Det är viktigt att de romska föreningarna i Sverige går in på appen och lägger in sina projekt, både som ska startas eller de som redan är igång.

Abedin Dena

På appen finns det också ett språkspel.

– I spelet har vi över tusen romska ord på fem olika romska dialekter. Man kan säga att det är två spel i ett, ett ordspel med olika teman som människan, frukter,

byggnader etc. Man får svara på vad det romska ordet betyder. Sedan finns det ett charadspel. Men vi håller på att utveckla spelet och tanken är att vi ska ha fem olika språkspel.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Det var många som kommit till Historiska museet.

Romska liv och platser

I boken Romska liv och platser kan man läsa om hur det var att leva och överleva i 1900-talets Sverige. Vi möter svenska romer som har levt i läger och andra olika romska platser som avslöjar ett dolt kulturlandskap i Stockholm. Boken bygger på levnadshistoriska intervjuer med svenska romer, äldre kartmaterial, fotografier, reportage och ett omfattande arkivmaterial. Boksläppet skede på Historiska museet.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** ÉRG

Det var många som tagit sig till Historiska museet denna varma majdag. Katherine Hauptman, museichef på Historiska inledde.

– Det är jättekul att se er alla. Vi här på museet är glada över att få vara en del i det arbete som ligger bakom boken. Det är det finaste, att det har behövts flera olika discipliner för att kunna berätta historien. Historia blir ju till när vi reflekterar och då är allas historia viktig.

Hon menar att detta är svensk historia som inte har skrivits och som nu ska in i våra institutioner.

Bo Larsson är förlagsredaktör på Stockholmia. Han uttryckte sig kort.

– Detta är en av de mest intressanta och angelägna böcker som vi har gett ut.

Dagens moderator var den romske aktivisten Domino Kai.

– Antiziganismen måste läggas i en historisk kontext. Anledningen till att jag varit med och besluta om detta datum, den 16 maj, för boksläppet är att då skedde det så kallade zigenarupproret i Auschwitz. Dagen innan hade romerna i lägret fått veta att de skulle förintas. Så när det var dags beväpnade de sig med stenar. Det blev ingen förintelse den dagen.

Ett samtal med bokens redaktörer Lotta Fernstål från historiska museet och Charlotte Hyltén-Cavallius, Institutionen för språk- och folkminnen, följde.

– Man kan säga att projektet startade 2013 när en kollega till mig sa att det nog var dags att ta in de romska rösterna i historierna. Det var redan från början viktigt att det var ett samarbetsprojekt, sade Lotta Fernstål.

Charlotte Hyltén-Cavallius tog över.

– Vi har många historier om romer, de flesta mycket fördomsfulla, men vi har mycket få berättelser av romerna själva. Det är viktigt att vi får in de romska rösterna i arkiven. De har inte haft tillträde till de arenor där man kan berätta sin historia. Det är vår skyldighet att se efter vad det är vi saknar och vi får inte glömma att vi fortfarande lever i ett antiziganistiskt samhälle.

Nu var det dags för de romska gästerna att inta scenen.

Fred Taikon, Sabrina Taikon, Allan Demeter och Marianne Demeter har alla bidragit med sina erfarenheter av att växa upp och leva som rom i Stockholm och Sverige.

Allan berättade hur kallt det var att bo i läger på vintern utan värme, rinnande vatten eller avlopp.

– Jag minns hur jag som pojke vaknade till en halvmeter snö, hur jag tvättade mig i iskallt vatten.

Marianne höll med. Hon har aldrig gått i skolan–

– Jag minns att jag hade ett tiotal kompisar som gick i skolan, men vi romer fick inte gå. Kommunen tvingade hela tiden bort oss.

Här är hela arbetsgruppen bakom boken och utgrävningen.

Sabrina minns också något om skolan.
– 1964 när jag var nio år fick jag börja i ettan. Det var hemskt. Det var samma år som vi fick flytta in i en lägenhet.

Hon minns känslan av att flytta in i värmen.

– Det var så bedrövligt när kylan och fukten kröp in i lägret.

Fred berättade att innan de hamnade på Tanto så bodde han med sin familj och andra romer på lägret i Sköndal. Men det minns han inte.

– Det fanns en person som redan 1946 talade för att romerna borde ha en fast boplat. Det ledde till att Stockholms

stad gjorde iordning huset på Tanto och dit flytta min pappa och hans bröder samt andra romska familjer från lägret i Sköndal samma år.

Freds farfar ivrade tidigt för att alla romska barn skulle gå i skolan så Fred och hans syskon gick alla i skolan.

– Min barndom på Tanto var fantastisk! Det var aldrig någon brist på lek-kamrater ibland var vi ett tjugotal barn som bodde i huset och vagnarna på Tanto.

Allan har inte heller gått i skolan.

– Vi fick aldrig stanna tillräckligt länge på samma plats, men vi fick lite under-

visning ett par somrar i tältskola.

Fred menar att rättigheten till bostad är något som man kränt i Sverige sedan tillkomsten av mänskliga rättigheter 1948.

Sedan följde en diskussion om de fattiga romerna på våra gator. Alla var överens om att ansvaret vilar på deras hemländer.

Lotta berättade att många berättelser i boken understryker hur dessa romer har påverkats ända fram tills idag.

Efter samtalet spelade det romska bandet Trio Hjiilosko Drom – Trio Hjärtats Väg.

Katherine Hauptman,

Domino Kai

Bo Larsson

Martin Luther King

Romsk elev i Tjeckien Jag har en dröm!!

De är unga, de studerar, och de har drömmar. Många romska elever har gått med i en kampanj i Tjeckien som heter MÅM SEN! Jag har en dröm! En bidragsutmaning som dragits igång av amerikanska Bader Philanthropies och ROMEA-organisationen. De har bestämt sig för att berätta sina historier som ett stöd för andra romska ungdomar att fortsätta sina utbildningar.

Text översatt av Bengt O Björklund **Foto:** Getty images

Vanessa Horváthová, en 16-årig elev på andra året i ett förberedande läkarprogram, är en av dessa elever som säger: "Jag har en dröm!"

Vad gav dig idén att bli läkare en dag?

– Beslutet kom när mina föräldrar och jag tog hand om min sjuka farfar. Jag såg vad den här typen av vård av äldre som är allvarligt sjuka innebär. Jag vill inte att det ska låta som en kliché, men det var då jag bestämde mig för att läsa medicin, även om ingen i min familj någonsin har gjort det eller haft något samband med medicin. Jag funderade först på att bli lärare, jag ville fokusera på förskoleutbildning eller någon informell utbildning, men så småningom tog lusten att arbeta i vården ut sin rätt. Enligt min uppfattning måste en person som vill lära sig medicin ha någon form av känsla för det eller ett

förhållande till det och ta det som sitt kall. Romer undviker generellt medicin och andra hälsorelaterade områden, det handlar om rädsla för döden, men det är vad doktorers och sjuksköterskors yrke handlar om.

Varför bestämde du dig för att studera på förberedande medicinsk skola?

– Personligen tycker jag att det är ett av de viktiga stegen om man ska förbereda sig för läkarhögskolan. Jag är nu på mitt andra år, vi har flera yrkesrelaterade ämnen som biologi, kemi, fysik och första hjälpen, men annars är det ett gymnasium, en högskoleförberedande skola. Matematik var min största utmaning. Nästa år blir vi praktikanter i en vecka, så jag planerar att tillbringa min tid på barnhemmet här i Brno. Det skulle vara lysande om det fungerade eftersom jag i

framtiden vill fokusera på barn, eller med nyfödda.

Är det viktigt för dig att romer arbetar i yrken som medicin?

– För mig personligen, ja. Min stora professionella förebild är Vladimír Horváth, som är en utmärkt hjärtkirurg, en romsk man och en strålande människa. Jag önskar att det fanns fler som Vladimír Horváth, fler romanska journalister, advokater eller poliser som Petr Torák. Romer är inte bara "parasiter" i det tjeckiska samhället, de har något att erbjuda majoritetssamhället - och inte bara dem. Det är fortfarande viktigt att ha många fler romska förebilder, att ha en romsk elit, att kunna motivera resten av romerna och visa att detta är möjligt för oss att uppnå. Tiden kommer att bevisa detta, för på senare år har antalet utbildade romer ökat.

Enligt din åsikt har synen på utbildning förändrats bland romerna själva?

– Definitivt. Det var länge sedan kvinnorna förväntades stanna hemma och ta hand om familjen. Idag är romska kvinnor mer emanciperade, de vill bli utbildade och oberoende. Mina föräldrar har varit med mig på denna resa mot mina drömmar sedan jag gick i grundskolan. Jag ser samma tillvägagångssätt i min kusin familj. Hon studerar också på en högskoleförberedande skola. Hennes familj är stora fans av hennes arbete.

"Jag har en dröm" är mottot till årets insamlingskampanj för att stödja fler romska elever i gymnasieskolorna. Vill du berätta vad din dröm är?

– För närvarande är det att gå ut den här skolan och sedan fortsätta att läsa medicin på Masaryk universitetet. Jag tänkte också på att åka till Prag, men jag vill verkligen inte lämna Brno. Jag är 16 nu och det är en lång tid innan jag tar examen, och vad som helst kan förändras när som helst, så kanske efter examen skulle jag vilja åka till Prag. Men säkert är att efter att ha studerat medicin vill jag öppna min egen barnklinik i Brno.

Som stipendiatmottagare och tack vare programmet för romska gymnasieelever kan Vanessa studera utan att bekymra sig för att kostnaderna i samband med detta kan drabba hennes familj.

Som tredje person från vänster sitter Soraya Post.

Tiggeriförbud är inte en lösning!

Den 22 maj anordnade jag tillsammans med den svenska föreningen Coloboratie Lund – Maxenu som arbetar med barns rättigheter och fattigdomsbekämpning i Rumänien seminariet "Why do people beg in the street? Lack of political will". Seminariet handlade om hur vi kan förbättra situationen för romer som lever i extrem fattigdom och ber om hjälp på Europas gator.

Text: Soraya Post, romsk aktivist och EU-parlamentariker för Feministiskt Initiativ

Foto: © European Union 2018

Bland talarna var Leu Luminita, rom från Rumänien som ber om hjälp på gatorna i Sverige för att överleva och för att ge mat till sina barn. Även hennes son Florin, som också tidigare har tiggat i Sverige, var där för att berätta om sin vardag. Florin arbetar numera som fritidsledare på ett after school-projekt för fattiga romer i sin hemby Maxenu. I projektet ingår bland annat läxläsning och det har redan inneburit att flera barn har höjt sina betyg. Fritidsgården är resultatet av ett samarbete mellan Coloboratie Lund, en civil organisation grundad i Lund, samt den lokala skolan Maxenu i den rumänska byn med samma namn och kommunen Tintesti, som staden Maxenu tillhör.

De flesta som ber om hjälp på gatan är inte offer för organiserad brottslighet vilket ofta påstås, de är inte heller kriminella. De är fattiga som ber om hjälp. Det är inte organiserad brottslighet eller trafficking, eller kriminalitet som ligger bakom det faktum att de ber om hjälp på gatan det är fattigdom på grund av antiziganism.

Enligt Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (FRA) lever 80 % av romerna i fattigdom, jämfört med ett genomsnitt i EU på 17 %.

Antiziganismen, den specifika typen av rasism som riktas mot romer, är fortfarande stor, med en av tre romer som offer för trakasserier.

Under seminariet presenterades också det framgångsrika exemplet från Lunds kommun och hur de har arbetat för att minska fattigdom och utsatthet. Lunds socialdemokratiska kommunalråd, Elin Gustafsson berättade om Lunds erfarenheter av att hjälpa fattiga och hemlösa EU-medborgare från framförallt Rumänien. Insatserna från Lunds kommun och ideella krafter som föreningen Hjälptiggare i Lund har bland annat resulterat i att tältläger på privat mark och i parker har försvunnit och att flera av tiggarna har fått jobb. Omkring 20 av de romer som tidigare bad om hjälp från förbipasserande på Lunds gator har numera arbete och boende i Sverige.

Jag berättade om hur jag arbetar mot antiziganism i EU-parlamentet. Sedan jag blev vald att representera Feministiskt Initiativ i EU-parlamentet har jag fått igenom flera förslag och rekommendationer om hur alla EU:s medlemsländer måste ta sitt ansvar för att bekämpa antiziganism och fattigdom. Bidrag som var tänkta att gå till romers inkludering kommer nu att granskas noggrannare, och romer kommer aktivt att delta i officiella utvärderingar av olika EU-finansierade projekt så att bidragen verkligen når romerna.

Den senaste tidens politiska förslag om ett förbud mot tiggari kommer bara att straffa dom som redan är offer för fattigdom, diskriminering och antiziganism som till exempel romer från Rumänien och Bulgarien. Vi måste bekämpa fattigdom och antiziganism inte människor och därför tycker att tiggeriförbud inte är en lösning.

Om det finns en politisk vilja, så finns det också en väg ut ur fattigdom.

Bachtale Roma och TibbleTranssibiriska

5 Folk i Kungsträdgården

Så var det åter dags för 5 Folk Festival att inta Kungsträdgården. För femte året i rad radade olika band från de fem nationella minoriteterna upp sig på den stora scenen

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Rosario Ali

Den 27 juni drog festivalen igång med flödande solsken. Minoritetstältet stod på plats redan vid 13.00 och människor började droppa in och prata med någon av de representanter som var på plats. På pubarna runt parken höll något annat på att ske. Allt fler människor i gula tröjor samlades. Det var dags för Sveriges ödesmatch mot Mexiko klockan fyra.

Fint besök blev det precis när minoritetstälten var på plats. Veli Briani och Adam Szoppe från Radio Romano intervjuade Fred i direktsändning. Bland frågorna fanns den om varför det kommer så få romer till de romska event som anordnas i Stockholm. Det fanns inget riktigt svar på den frågan men själva poängen gick ut i etern.

Fler fina besök blev det. Bland andra representanter för Stockholms stad som var där med ett gäng ungdomar.

Framför den stora scenen fanns det som vanligt ett dansgolv och så som sig bör kunde publiken pröva på i tur och ordning finsk tango med Matti Alenius, Romsk dans med Anna Markowa, flamenco med Gabriela Gutara och sista dansen som ringlade ut var judisk och

den stod Heléne Don Lind för.

När invigningen av festivalen på sedvanligt manér drog igång med Sam Carlqvist och Maria Taikon var även Fred Taikon med på scenen. Samtalet gällde rätten till sitt språk och alla de som förlorat sina språk.

– Ta bara Spanien och Finland till exempel. Där fick inte romerna tala sitt språk vilket ledde till att även idag är det många som inte kan tala romska, sade Fred.

Han passade även på att sjunga några rader från fyrtyotalsslagdängan Hey Good

Jord

Looking innan han kastades av scenen under skratt.

Trots att matchen mellan Sverige och Mexiko ännu inte var slut var det många som drog sig mot scenen när Jord från Tornedalen drog igång sin show med otroligt vacker stämsång. Musikstilen känns internationell med många igenkännbara influenser. Musiken böljade skönt genom parken när det första vrålet från pubarna kom. Det skulle bli tre till.

Sam Carlqvist presenterade nästa grupp.

– De tillhör inte bara de nationella minoriteterna, de är också ett urfolk.

Sara Ajnnak har med jojken speciella rytmik byggt på med många andra influenser och det är en sjöng blandning, melodiskt och vackert. Man kan höra hur

Teattriorkesteri & special guest Hannu

blues och musik från många andra länder lånar sin speciella karaktär till hennes musik.

– Att gå från jojk till det här är stort. Men så är det. All minoritetsmusik

präglas av att människor flyttat runt och tagit med sig olika musikinfluenser från olika länder. Ibland när jag lyssnar på romsk musik tänker jag på klezmer, sade Sam.

Mia Taikon och Sam Carlqvist.

Det är Heléne Don Lind som leder den judiska dansen

Hayati Kafe

Publiken stortrivdes i solen

Sara Ajnnak

Mia menade att det är intressant när flera olika grupper går med i samma band.

Presentatörerna pratade även om svenskhet med anledning av andre vice talmannen Björn Söders famösa uttalande att judar och samer inte är svenskar. De talade även om det faktum att judar och romer saknar förvaltningsområden, men det kanske kommer.

Nu var matchen mellan Sverige och Mexiko slut och det var fullsatt på träbänkarna framför scenen. Parken fylldes av musik som lät som den som spela-

des på 70-talet. Det var Teatteriorkesteri som lät sin suomirock rinna ut i den varma solen. Dagen till ära var bandet förstärkt med Fatboy-gitarristen Hannu Kiviaho.

Flanörer i den varma sommarkvällen stannade till. På dansgolvet var det fullt ös. En svag vind rörde sig in från Saltsjön.

Nu var det judarnas tur att inta scenen. Sångaren och kulturprofilen Hayati Kafe inledde men skönsång på ladino som är hans modersmål. Anne Kalmering sjunger gärna på jiddisch. Hennes ljuva stäm-

ma är förförisk och rör vid det som skapar drömmar.

Sista inslaget stod Bachtale Roma och Tibble Transsibiriska för. I Bachtale Roma ingår Emilia Huczko, Sergio Markowski och Anna Markowska. Emilia är sångerska och romsk aktivist i Uppsala. Hennes pappa spelar dragspel och svärdottern Anna dansar. Det är en mycket svängig musik. Killarna i Tibble Transsibiriska öser på med romsk musik. De är svenskar och älskar romsk musik. Nu är det fullt på dansbanan och det är slutet på en mycket lyckad och trevlig kväll.

Radio Romano besöker tältet.

Besök från Stadshuset.

Norden och Östersjökonferensen om Romani Studies 2018

Det har blivit en tradition för Centrum för Östersjöstudier och Östeuropa, SBEES, vid Södertörns högskola att vara värd för det årliga akademiska eventet som ägnas åt Romani Studies.

Text: Sofya Zahova **Foto:** Vít Kysilka CBEES

I år var det tredje gången som Norden och Östersjökonferensen om Romani Studies ägde rum 7-8 juni och den samlade 17 deltagare som levererade totalt 14 uppsatser inom olika discipliner, bland annat historia, ekonomi, migrationsstudier, språkvetenskap, hälsovetenskap, statsvetenskap, konsthistoria och litteraturstudier. Det är intressant att notera att några av årets presentationer ägnades åt att presentera pågående projekt och diskutera romska problem från utövers synvinkel – som till exempel initiativ från finska utbildningsstyrelsen eller social- och hälsovårdsministeriets projekt och aktiviteter.

Båda konferensdagarna började med ett inledningstal. Ciprian Badescu, forskare vid det globala utvecklingsinstitutet vid University of Manchester, talade om ett divergerande invandringsmönster: Kartläggning av gränsöverskridande välfärdskorridorer i en post-Brexit-era. Fallet med rumänska och polska invandrare i Sverige tar upp intressanta makroekonomiska tendenser i ett välgrundat teoretisk perspektiv, med tryck på remittansdistribution. Även om de data och ämnen som diskuterades, inte specifikt tog upp de romska aspekterna av dessa tendenser, gav talet en bra grund för en insiktsfull diskussion om gemensamma tendenser i alla länder – det faktum att romska samhällen faktiskt upprepar migrationsmönstren bland de egna, osynligheten i media och forskning av östeuropeiska romer, arbetskraftsmigranter som inte tigger eller samlar pant, utflödet av kunskap och de demografiska och sociala problem som migration orsakar i de länder som romer och icke-romerska lämnar efter sig i jakt på en bättre framtid osv.

Den andra dagens huvudtal levererades av Julieta Rotaru, forskningsledare i Romska Studier på SBEES. Hon presenterade spännande och preliminära resultat av ett forskningsprojekt som leddes av henne i Rumänien som kallas De sista kommer att vara den första. Fallstudie, Anteckningar från Romanesti-byn (södra Rumänien), från 1800-talet fram till idag. Den väcker många viktiga frågor för diskussion, bland annat utmaningarna, men också fruktbarheten av forskning relaterad till arkivdata, frågor om identiteter och kategorier "ovanifrån", problemen med överföra minnen, bland andra.

Uppsatser som i huvudsak handlar om romska frågor kom främst från Sverige och Finland. Kimmo Granqvist diskuterade romers integrationsstrategier i Finland och Sverige i ett jämförande perspektiv. Utvecklingen av svenska-romska samhällen diskuterades också i uppsatser av Andrej Kotljarchuk, Edyta Radzewicz och Tomasz Koper, Ildikó Asztalos Morell och Sofiya Zahova, medan finska-romsk politik och projekt diskuterades av Susanna Rajala och ett finskt projekt-

lag representerat av Anneli Weiste-Paakkanen och Armas Hagert. Forskning som hänför sig till den samtidiga utvecklingen av östeuropeiska romer i migration eller i deras länder presenterades av Alina Badescu, Claudia Anamaria Iov och Gilda Hoxha. De konsthistoriska presentationerna av romer och resande i underhållningsbranschen diskuterades av Richard Magito Brun, medan Jörgen Ljung presenterade sin långa erfarenhet inom forskning och arbete på fältet med romska samhällen i en intressant presentation med titeln "Kan karismatiska kyrkor ge hopp till romer.

Trots det faktum att 2018 års upplaga av Norden och Östersjökonferensen om Romani Studies inte var lika framgångsrik som tidigare år med avseende på antal deltagare, geografisk täckning (det fanns inga uppsatser som tog upp de baltiska länderna, Danmark eller Norge) och den låga närvaron av svenska Romani Studies forskare och utövare gavs tillfälle till djupgående diskussioner i vissa frågor av gemensam betydelse för Romani Studies i allmänhet.

Andrej Kotljarchuk, Jörgen Ljung, Sofiya Zahova, Claudia Anamaria Iov, Julieta Rotaru, Ciprian Badescu, Susanna Rajala, Kimmo Granqvist, Alina Badescu, Anneli Weiste-Paakkanen and Armas Hagert

MIAS MATSIDOR

Mias hemlagade gnocchi alla nonna

Idag är vi vana vid att köpa pasta och gnocchi färdiga i affären, men det är otroligt mycket godare att göra själv. Det här receptet är en bra start!

Det här behöver du till 6 personer:

1.5 kg potatis
6 dl vetemjöl
2 ägg
500 gr nötkött(gärna entrecote)
1 liter krossade tomater
1 st morot
1 st lök
1st selleristjälk
4 msk olivolja
1 knippe basilika

Salt, vitpeppar, svartpeppar och muskot efter smak

Så här gör du gnocchi:

Välj gärna en mjölig potatissort.

Koka potatisen tills den är mjuk. Låt den svalna något, skala potatisen och pressa den med en potatispress. Blanda potatismoset med ägg, salt, vitpeppar och muskot. Tillsätt sedan mjölet och arbeta samman till en jämn, fast deg.

Dela potatisdegen i 10 lika stora portioner och rulla dessa till tumstjocka längder. Skär längderna i cirka 3 cm stora bitar och strö över mjöl.

Räffla dem på oversidan genom att pressa lätt med baksidan av en gaffel. Lägg ner gnocchin i lätt sjudande saltat vatten, inte alltför många åt gången.

När de stiger upp till ytan är de färdiga. Lyft ur gnocchin med en hålslev och låt dem rinna av väl.

Så här gör du köttsåsen:

Hacka lök, morot och selleri i små bitar. Skär köttet i små bitar.

Bryn grönsakerna i olivoljan i en stekgryta tills löken får en gyllene genomskinlig färg, tillsätt köttet och rör om. Låt det hela bryna lite. Häll i de krossade tomaterna och hackad basilika, låt småkoka i 30 minuter, smaka av med salt och svartpeppar. Rör om då och då så att såsen inte bränner fast i botten.

Servera gnocchi med köttsås med lite färsk riven parmesanost över.

Smaklig måltid!

La Miáki gnocchi alla nonna

Adžés sam sikadé te činás e pasta thaj le gnocchi gáta ándo dučano, núma maj lašo anklél te čiravés o xabén kórkořo kheré. Kačá recepta thol tut po drom te lašarés ciri pasta.

Gadó trubúl 6 ženénge

1,5 kilóvo	kolompíri
6 dl	ařó
2	anřé
500 gr	guruvanó mas (entrecote)
1 lítra	ličardé peredéci
1	morkój
1	kotšáj celleri
4 baré řojá	oliviásko vulój
1 drez	basilika

Lon, parná pipéri, kaló pipéri thaj muskot sar tu kamés

Gadea lašarés le gnocchi:

Čin kolompíri kaj vušoro phařadón kána čiravés le. Čiráv le kolompíra gáta. Muk te šudrón ciřa, řánde pála godá ličar le kolompíra. Hamisár le ličardé kolompíra maj tho andre le anřé. Lon thaj pipéri thaj muskot. Palá godo maj šor andré o ařó thaj fremnetisár o xumér te anklél zuraló. Huláv o xumér ánde deš lúndži kotorá, thuló sar o thuló naj. Šin o lúngo xumér ánde 3 centimeturja de lúndži kotorá, šor oprál ciřa ařó.

Semnosár le gnocchi la furkása. Muk le gnocchi te čirón lokés ándo londó paj, na tho andré prja but

ánda jekh dáta. Le gnocchi gata le kána vazdinesájle katár la tigajáko fúndo.

Vázde avrí le gnocchi la řojása thaj muk te šučón mišto.

Gadea čiravés le masésko sóso:

Šin o purúm, o morkój, thaj e selleri ánde cigné kotorá. Šin o mas ánde cigné kotorá. Pek e zelenimáta ando vulój ánde jekh barí tipsía ži pon liné šukár fárba, maj tho andré o mas te pečól. Šor oprál le ličardé peredéci thaj šin andré e basilika, muk te čiról ánde 30 minúci, maj tho lon thaj pipéri hamisár te na phaból o sóso.

Xan le gnocchi ande jekh than le masésko sóso.

Xan pe sastimáste

London Klezmer Quartet

5 Folk den 4 juli

Den tredje och sista dagen för i år av 5 Folk Festival i Kungsträdgården gick åter av stapeln i bländande solsken och det var många som tagit sig till festivalen. Den här dagen var det ingen viktig fotbollsmatch på gång.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Marco Ali

Fotfolket i É Romani Glinda börjar få in vanan nu med festivalen efter fem år. Alla vet vad de ska göra och tillsammans med personalen från Kungsträdgården event går det undan. Klocka ett var tältet på plats med allt material och alla böcker. Popcornmaskinen drog igång med Rosmari Kaldaras full av energi och Krister Müller delade ut kaffe och kakor så det ångade om det.

När klockan slog fyra var det dags för de sedvanliga danslektionerna. Den finska tangon fick inleda och det märktes att Matti Alenius var på gott humör, med sin smittande glädje lockade han snabbt upp ett flertal människor på det stora dansgolvet framför scenen.

Nästa lektion stod Gabriela Gutarra för. Då handlade det som alla vet om flamenco. Dansgolvet förblev fullt av dansande människor som nu dansade till smäktande spansk musik.

Även Heléne Don Lind fick med sin dansglädje med sig publiken som nu dansade i flera ringar på dansgolvet.

Nyheten om dessa fria danslektioner måste ha spridit sig under de fem år festi-

valen har erbjudit dem. En äldre man berättade att de ser fram emot detta varje år.

I tältet rädde det febril verksamhet. Radio Romano kom på besök och gjorde intervjuer och det var många nyfikna som bläddrade i böckerna och tog med sig broschyrer. Fred Taikon berättade vitt och brett för de som undrade vad en rom är för något.

Något som saknades denna festivaldag var kulturprofilen Sam Carlquist som på

Gabriela lär ut flamenco.

grund av hälsoskäl inte kunde vara med denna gång. I hans ställe fick Rosario Ali rycka för att tillsammans med Mia Taikon underhålla publiken mellan akterna med lite fakta och tankar kring de fem nationella minoriteterna.

– 5 Folk Festival är en positiv plattform där vi kan smaka på varandras kulturer, språket, musiken och dansen, sade Mia.

Nytt för i år var allsång på ett minoritetsspråk. Den här gången delades det ut textblad med sångtexter på finska. Det var många som sjöng med.

Första bandet ut kom från London. Ett gäng superenergiska judiska tjejer som är London Klezmer Quartet. Det var mycket medryckande musik och åter fylldes dansgolvet av lyckliga dansare. Ilana Cravitz (violin), Susi Evans (klarinet), Carol Isaacs (dragspel) och Indra Buraczewska (Ståbas och sång) vet verkligen vad ordet drag betyder.

Munfado

– Vi är så glada för att vi får vara här med vår musik som både är glad och sorgsen, sade Ilana.

Munfado heter konstellationen som består av en blandning mellan Portugal och Tornedalen. Den tornedalska

sångerskan Gun Olofsson sjunger fado på sitt modersmål ackompanjerad av bland andra den portugisiska José Duarte från Lissabon. På fiol hördes Sveriges nordligaste riksspelman Daniel Wiklund.

Heléne bjuder upp till judisk dans.

Rosario Ali och Mia Taikon

Pia.Maria Holmgren Band

Felicia

Nästa inslag var samiskt. Pia-Maria Holmgren Band heter gruppen som bildats runt den samiska låtskrivaren och sångerskan Pia-Maria. Hon sjunger på nordsamiska och hennes uttryck är mycket poetiskt med ursprung i jojk och vispop. Det är mycket vackert.

Nu var det dags för nästa tjejgrupp och

den stod sverigefinnarna för. Felicia skriver och sjunger, säger hon själv, en slags mörk pop som möter melankolisk film-musik, musikal och cabaret. Med sig den här gången hade hon fem sverigefinska tjejer. Det var många som var imponerade av den kraftfulla musiken och den kvinnliga trumslagaren.

Så var det dags för kvällens sista begivenhet, den romska gruppen Lashe Shave Ensemble som flugit in från Budapest i Ungern. Nu blev det fullt ös och dansgolvet fylldes åter till brädden. Man kan höra att det är romsk musik av en modern sort fylld av spelglädje och tradition.

Lashe Shave Ensemble

Resanderomer vräks i Bryssel

Det europeiska nätverket Roma Grassroots Organizations rapporterar att resande romer som bor i Anderlecht-kvartret i Bryssel, Belgien planeras att bli vräkta den 28 juni och att en brand har rapporterats vid platsen där de stannat. Alla som ska vräkas är, enligt ERGO, belgiska romer vars förfäder har bott i landet i århundraden.

Text översatt av Bengt O Björklund **Foto:** Atanas Stoyano

De som ska vräkas är födda i Belgien, liksom deras föräldrar och morföräldrar. Gruppen har bott på Anderlecht-kommunens område i EU: s huvudstad så länge de kan komma ihåg.

Belgiska resanderomer är fortfarande en av de mest försummade grupperna i Europa. Under andra världskriget deporterades en stor del av de belgiska resanderomerna, som traditionellt reste och bodde i husvagnar, till de nazistiska koncentrationslägren.

I dag, en generations senare, blir de belgiska resanderomerna ständigt vräkta från sina traditionella boplatser, de är oönskade och ovälkomna av lokala myndigheter. För bara två veckor sedan tillkännagav Anderlecht kommun till de som nu bodde på Dante Street-lägre att de måste lämna platsen.

Man säger att marken där lägre är beläget är förorenat. Men detta är enligt uppgift inte det första försöket av borgmästaren i Anderlecht, Eric Tomas (Socialistpartiet) att bli av med boplatser helt och hållet.

Enligt ERGO har polisen befallt de som använder boplatser att lämna den många gånger utan att någonsin ge dem ett officiellt skriftligt meddelande om varför. I april besökte lokal polis på Dante Street-lägre och gav sådana muntliga order igen utan några officiella instruktioner.

Romerna vägrade att lyda polisorder i april när de inte fick några nödvändiga och rättsliga dokument, enligt ERGO. Den mark där lägre är beläget är uppenbarligen inte kommunalt ägd.

En armenisk familjestiftelse - Boghossian Foundation - äger egendo-

men, rapporterar ERGO. Hittills har stiftelsen vägrat att samarbeta med lokala myndigheter eller polis och vill inte vräka romerna från sin privata tomt.

ERGO tror att kommunen nu har hittat en annan ursäkt för att kunna vräka dem – under förevändningen att marken är förorenad. Allt detta händer i samband med det kommande lokalvalet som kommer att äga rum i oktober där.

Många obesvarade frågor kommer av detta. "Är antiziganism acceptabel i hjärtat av Europeiska unionen?" frågar Jamen Gabriela Hrabanova, chef för ERGO-nätverket.

– Är det socialdemokratiska partiet berett att ta ansvar för en sådan handling och föreslår de något alternativ för de belgiska romerna som faktiskt är belgiska medborgare? Vilken moralisk rätt skulle en armenisk stiftelse ha för att kunna vräka medlemmar av en annan minoritet som historiskt har gått igenom samma förföljelse och folkmord som armenierna själva har upplevt?, frågar sig ERGO-direktören.

Är antiziganism den sista acceptabla formen av rasism?

Enligt ERGO har det under flera år varit rättsligt möjligt att skapa boplatser för de resande i Bryssel med tilldelad mark och anläggningar. Det finns uppenbarligen även en särskild fond från Brysselregionen som kan användas för detta.

Haren kommun är den enda som hittills har visat intresse och utnyttjat denna finansiering enligt ERGO. Nu på Dante Street, tre dagar före vräkningarna, rapporterar ERGO att en del av lägre satts i brand.

Enligt ERGO är förövare okända. Vräkningarna är fortfarande planerade att äga rum enligt plan den 28 juni 2018.

Var ska dessa belgiska romer ta vägen? Kommer deras barn att kunna skriva in sig och gå i skolan?

Kommer de att få en alternativ boplat? Oavsett var de hamnar, verkar de vara ödesbestämt att de ska bli vräkta igen.

Det europeiska nätverket för gräsrotsorganisationer (ERGO) samlar mer än 28 romska gräsrotsorganisationer från hela Europa för att stärka romska samhällen, bekämpa antiziganism och uppnå ett jämlikt medborgarskap för människor i de romska samhällena.

Europa behöver feminism!

På Moriskan i Malmö sitter Soraya Post och Gudrun Schyman från Feministiskt initiativ tillsammans med Stina Magnuson Buur från Kvinna till kvinna. Idag handlar debatten om feminismens kamp mot nationalism och fascism. I lokalen mittemot sitter representanter för olika partier och organisationer som har kommit från länder inom Europa.

Text och foto: Dolores Andersen (Malmö Ungdomscentral)

Innan jag går in på vad som debatterades denna dag så vill jag börja med att förklara vad feminism är. Jag har träffat många människor som misstolkar feminismen, många förknippar ordet "feminist" med män-hatare och kvinnor som inte rakar sig vilket inte alls stämmer. Feminism handlar om att styrka kvinnans rättigheter, det är ingen hemlighet att vi lever i ett partitaktiskt samhälle. Feminismen handlar om att du som kvinna ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som män, punkt.

Feministiskt initiativ (FI) är ett av de partier som verkligen har tagit sig an att stärka kvinnors rättigheter. Under Europaparlamentsvalet 2014 hände något historiskt, för första gången fick ett parti med feministisk ideologi mandat i EU-parlamentet och det var FI.

Partiets parlamentariker blev Soraya

Post, en otroligt stark romsk kvinna. I paneldebatten pratade Soraya Post om nationalismen som växer runt om i Europa och att det är farligt för demokratin. Det blev tydligt för Soraya och hela FI att de måste förvalta platsen hon har i parlamentet. De vill engagera feminister inte bara i Sverige utan i hela Europa.

Soraya berättade att det finns partier med feministisk ideologi i flera olika länder som till exempel Finland, Polen och Spanien. Soraya berättade att demokratin är hotad i flera länder inom Europa, ett exempel är att religiösa grupper skapar namninsamlingar för att sedan starta en folkomröstning om homosexuella ska kunna få gifta sig. Ett annat exempel är de hårda abortlagarna som finns i Polen där man tydligt ser en inskränkning på demokratin. Gudrun Schyman gick mer in på detta och berättade att det finns en

motrörelse som protesterar mot abortlagarna. Hon sa även att våldet mot kvinnor och HBTQ-personer är väldigt brett och starkt i Spanien, civilsamhället kämpar medan myndigheterna slår till. Det som kan rädda samhället är ett politiskt parti menar Gudrun och det för att ett parti har en annan betydelse, mer makt och kan leda till stora förändringar.

Soraya fortsatte på detta ämne och sa att hon känner hopp för Europa fastän vi hamnat i en lite dystrare tid. Hon sade att vi måste gå ihop och stärka våra röster, vi måste tro på demokratin och aldrig sluta kämpa för den. Och det har kvinnor i Spanien gjort, de gick ut på gator och torg för att demonstrera och nu börjar man faktiskt se en skillnad. Soraya vill även att våld mot kvinnor ska vara en underkategori för säkerhet och har nämnt det för EU-parlamentet. Men parlamentet menar då att inom säkerheten ingår frågor som exempelvis terrorism och cyber-brott. Hon har bara blivit omdirigerad till olika talesmän inom olika frågor, men inget har egentligen hänt. Det Soraya vill, är att bryta ner politiken så att den även når den ensamma kvinnan i hemmet. Men hon fortsätter att kämpa för att få våldet mot kvinnor att sluta på både nationell och internationell nivå.

Stina Magnuson Buur började med att presentera vad Kvinna till Kvinna är och att hon är stationerad på Balkan. Det Kvinna till Kvinna gör, är att de jobbar med kvinnans rättigheter, makt och hela civilsamhället. I Balkan där hon jobbar idag är nationalismen och patriarkalismen väldigt stark. Det man försöker göra är att ändra en struktur som sitter så djupt inrotat. Kvinnorätsorganisationer har tagit mycket plats, det finns till exempel en som heter kvinnor i svart och anses vara kontroversiell. De finns oftast flera polispatruller på plats när de talar eller håller i en protest eftersom att de anses vara ett hot. Kyrkan i Serbien har även gått ut och sagt att kvinnor har dödat fler barn genom abort än Hitler gjorde under sin regerande tid. Globalt har det gått bakåt och kampen fortsätter. Hon nämnde även att Kroatien vill bli av med Istanbul-konventionen som handlar om att förebygga våld emot kvinnor.

Irisskolan fyller 20 år!

Malmöredaktionen

Den 28e Maj fyllde Iris skolan 20 år. I två decennier har den romska skolan funnits och detta firade man med otroligt mycket frukt och chips tillsammans med gott folk. Iris står för internationella romer i samverkan och är en kommunal skola. På besök kom Romskt informations- och kunskapscenter, politiker, elever, romer, icke romer samt många söta barn.

Text: Dolores Andersen (Malmö Ungdomscentral) **Foto:** RIKC

Djura Ivanov är skolans grundare och det började ett samarbete med Studieförbundet Vuxenskolan som ledde till att skolan startades år 1998. Idag jobbar han som instruktör på 80 procent på skolan och ägnar 20 procent av sin tid åt projekt utanför skolan. Irisskolan har fått kämpa i motvind och har mött mycket kritik och deras svar på detta var statistik. Under åren 2016 – 2017 har 60 – 70 procent av deras elever fått godkända betyg. Iris riktar sig till romer som inte klarat av grundskolan av flera olika skäl. Ämnen som de lär ut är svenska för invandrare, svenska som andra språk, matematik, engelska, samhällskunskap, hem- och konsumentkunskap, friskvård och de gör studiebesök. De pratar även mycket om romernas historia, diskriminering och hur det är att vara rom i dagens samhälle. När jag pratade med Maria som är personal på Iris skolan, sade hon att hon gärna hade velat se att de får möjligheten att ha ett gymnasium för de romska ungdomarna.

Detta var mitt första besök på Iris skolan och när jag kom in såg jag fullt med bilder på väggarna, allt från Vatikanstaten till Malmö så jag frågade: Vad står bilderna för och svaret jag fick var att det som är upphängt på väggarna är allt det som de har uppnått.

Jag pratade med Maria Bogdanov som jobbat på Iris skolan i sex år och är slovakisk och serbisk rom. Hennes pappa är från Ungern och mamma kommer från Ryssland så hon är en otrolig blandning. Jag frågade henne vad som fick henne att börja jobba på Irisskolan och hon sa att det är jätteviktigt att vi stärker romerna

och har en romsk skola. Hon tycker att det är viktigt att få romerna delaktiga i samhället. Eftersom Maria själv är rom hade hon redan kunskap om romer, men mest om sin egen grupp. Hon säger att det är intressant att jobba med polska romer eftersom att det ser lite annorlunda ut hos dem, även dialekten är annorlunda och svårare.

Det som motiverat Maria att komma till jobbet varje dag i sex år är kollegorna och eleverna. Hon sade att de är som en stor familj, de kan vända sig till varandra om det är något och de tycker om att umgås med varandra. Idag har de cirka 60 elever mellan 19 och 56 år, vilket är en stor åldersskillnad, de pluggar upp sina grundskolebetyg. Idag har de två romer som jobbar på skolan och är

solklara förebilder, inte bara för eleverna utan för romer i stort.

Jag avslutar med ord som en elev på Iris skolan skrev:

I slutet av den långa korridoren fanns en dörr. Den var gammal och sliten. Jag hade nyckeln i min hand. Jag skulle ta reda på vad som fanns där bakom. Jag öppnade försiktigt dörren och såg...

Jag såg min framtid. Jag kunde inte tro mina ögon.

Jag stod där helt förlamad och kunde inte tro att det hände på riktigt. Men det var verklighet. Min framtid var bakom den gamla och slitna dörren. Och tänk att jag alltid hade haft nycklarna i min hand utan att veta om det. Men nu är jag här och snart där. Där i det nya livet. Jag fann min väg.

Bildtext

BÖCKER

Non grata

Åke Ericson är en av Sveriges mest kända fotografer med många utställningar och fotoböcker bakom sig.

Nu har han kommit med en ny bok, en mycket välmatad bok med svartvita foton på romer runt om i Europa.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Åke Ericson

Åke Ericson är född i Västerås. Redan som fjortonåring fick han sin första bild publicerad och när han var 16 år arbetade han redan som fotograf. Hans fascination var att se hur bilder växte fram i framkallningsskålen. Åke fotade allt på den tiden. Han arbetade i många år på olika lokala tidningar och tio år arbetade han på Aftonbladet.

Sedan 2000 jobbar han som frilansfotograf och reser i många länder som Ryssland, Balkan, Tjeckien, Frankrike, Slovakien och särskilt i Kosovoområdet.

Nu har hans nya fotobok *Non Grata* kommit. En välmatad de lux utgåva som lämpar sig väl till soffbordet om man vill få sina gäster att tänka efter lite på hur världen ser ut idag och då särskilt för Europas allra fattigaste, romerna.

Under sex år har Åke Eriksson följt och fotograferat romer i deras dagliga liv runt om i Europas länder och han kom dem nära.

Det finns ett patos i hans svartvita foton. Han ser hur människor kämpar för sin existens vilket han återspeglar i sina bilder. Här finns sorg men även glädje för ett folk som många gånger inte varit önskvärda. *Non grata* är även det, det rätta namnet på detta folk, romerna.

Det är en kontrasternas bok där misär samsas med livslust, där ett leende kan lysa upp hela eländet. Det finns en kraft i dessa bilder och ett budskap. Det finns bara ett liv. Varför ska vissa leva i överflöd medan andra kämpar för varje dags överlevnad.

I dessa dagar när mörka högerkrafter, ren rasism och antiziganism, pyser ur samhällets allra innersta kärna behövs

det motkrafter. Denna bok är en sådan.

Åke har berättat om när han reste ner till Kosovo där han besökte en liten by som heter Loxha som blivit förstört under Balkankriget. Han ville följa återuppbyggnaden av byn. Det tog tio år innan byn åter hade en fungerande infrastruktur. Hans dokumentation och bilder från Kosovo ledde fram till hans berömda och läsvärda fotobok "Kosovo in progress."

Åke Ericson var egentligen rejält trött på mångåriga fotoprojekt när de tio åren var över, men så hamnade han i staden Breclav i Tjeckien där en stor romsk släkt hade blivit tvångsförflyttad till en före detta ladugård i utkanten av staden.

Där bodde de utan värme och med

bara kallt vatten. Tidigare hade de bott inne i staden, men så fick borgmästaren för sig att bygga en galleria på den mark där de bodde, så de vräktes och hamnade ute på landet. Återigen *Non grata*, icke önskvärda.

Mötet med dessa romer blev upptakten till ett fantastiskt fotoprojekt som varade i sex år och som tog honom till en massa länder i Europa.

ÅKE ERICSON NON GRATA

Lådbilsrallyt

Snart finns fortsättningen på den uppskatade boken Barnen på Tanto - Tantoindianerna hos välsorterade bokhandlare. Den boken följer den förra slutade och tar oss in i hösten. Den heter Lådbilsrallyt och lådbilsrallyt är den fartiga delen av historien med de busiga barnen på Tanto.

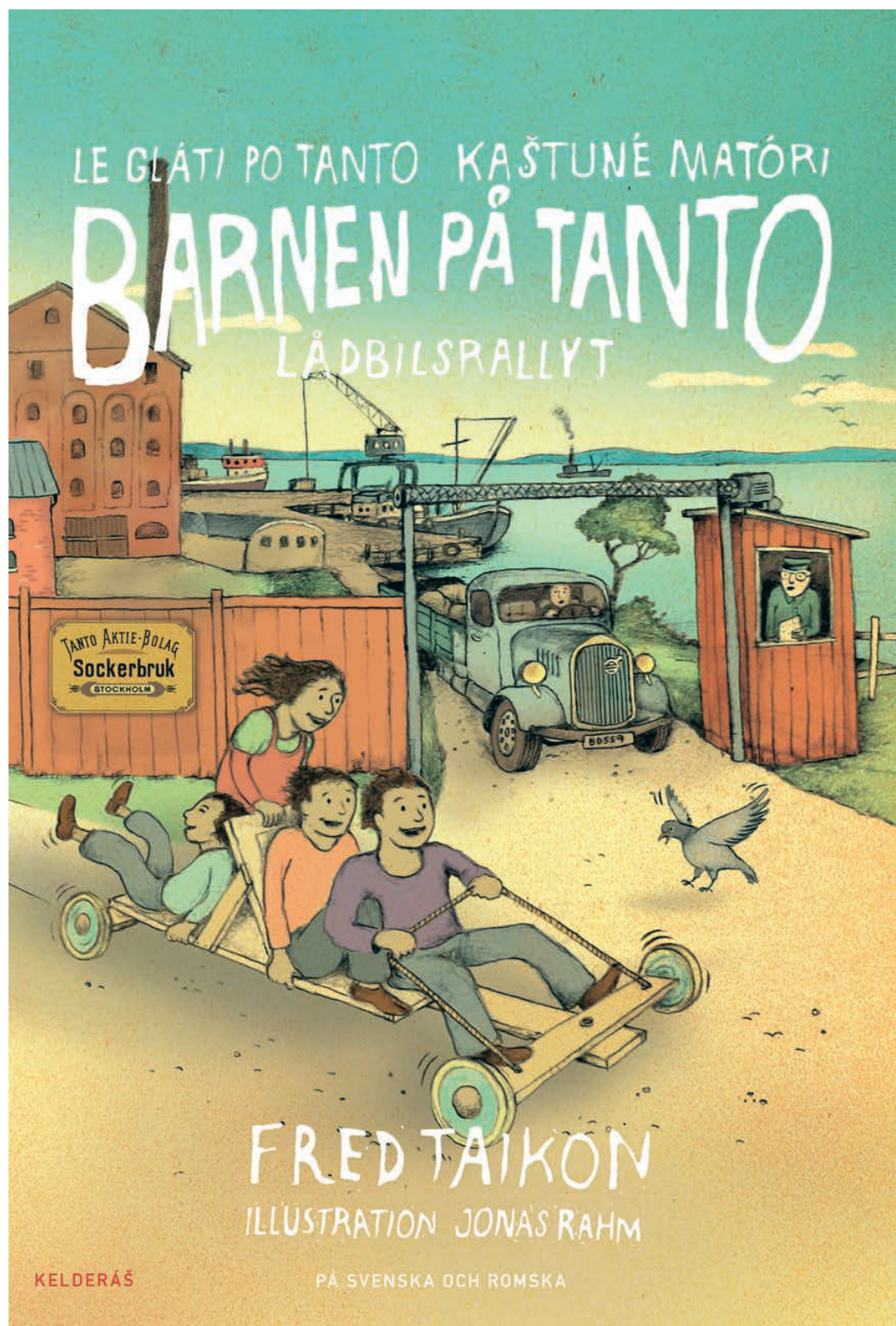
Text: Bengt O Björklund

I sin bok *Barnen på Tanto* – Lådbilsrallyt berättar Fred Taikon vidare om barnen som levde på Tanto under femtiotalet. Den här gången får vi följa med när Fred som liten tillsammans med sina syskon och kusiner går på bio och många biografier fanns det att välja på vid den här tiden innan teven kom. Hela Götgatan är full av olika biografier med exotiska namn som Lido, Strix och Chicago. Och så den fina biografen Flamman som låg vid Hornsplan och Rival vid Mariatorget, biografen som Benny Andersson köpte. Vi får följa med när ungarna dansar allt vad de kan till musiken från musikpaviljongerna i parken och vi får vara med när vardagslivet gör sig påmint för både små och stora när lastbilen med spillvirke kommer och barnen måste hjälpa till att få ner virket i källaren inför vintern.

Barnen gör stora lovar, större än vad föräldrarna kände till och hamnar på både Långholmen där de spanar efter förrymda fångar och på Remiersholme där de träffar åsnan som är maskot till Karlssons klister.

Men spänning finns det också när ungarna tävlar i sina lådbilar i backarna i Tanto till parkvaktens förtret och de flanerandes förvåning. Bilarna gick i full fart ner mot det gamla sockerbruket och ibland lossnade hjulen på väg ner.

Boken är en nostalgisk tillbakablick på en svunnen värld och en svunnen tid. Jonas Rahms ömsinta illustrationer är tidstroga och roliga och lyfter texten mot nya höjder. Jonas har vandrat runt med Fred i området och han har tittat på gamla foton i olika arkiv för att framtidsskänslan och autensiteten i bilderna.

GAMLA BILDER BERÄTTAR

Kära läsare av Gamla bilder berättar.

Den här gången dyker vi ner i ERG:s eget bildarkiv. Vi vill visa hur barnen och de vuxna såg ut på den tiden då de beskrivs i boken om Barnen på Tanto.

Illustratören Johan Rham har lyckats fånga in oss barn i boken på ett mycket fint sätt. Han har fått se bilder på oss från den tiden.

Jag har bara inte funnit någon bra bild på min bror Sture, men alla andra är med på bilderna ni kan se här.

Vi börjar med att visa ett gäng med mina kusiner. Den äldre killen är Fardi och killen i kadettkostymen är Volodja. Själv står jag där med ett bandage över huvudet. Ett ärrat minne från en trampbilstöld. Jag hade olovligt trampat i väg med Kristinas trampbil och tappat bakhjulet som Kristina sedan slog i huvudet på mig när jag ännu satt kvar i bilen. Läs närmare om episoden i boken *Barnen på Tanto*.

Vem ömmade inte för Pippi på Tanto. Hon var minst i gänget just då. Hon var ju allas gullunge och det tyckte även kusinen Fardi som ofta höll om henne. Vår farmor står på trappan.

Min syster Nadja är med i alla böcker om barnen på Tanto. Hon gillade inte bara att leka husmor och skramla med kastruller, hon tog även hand om sina syskon inklusive mig och Pippi. Ovan med Pippi.

Kusinen Madóka var ju med på ett hörn i huset på Tanto. Hon fick oftast springa ärendet åt oss. Hon var mest finklädad och hade päls när det begav sig. Kristina var den som fick dansa på fester. När jag tänker efter fanns det ju ganska många bilder från Tanto och här står jag och Pippi och poserar framför en av vagnarna.

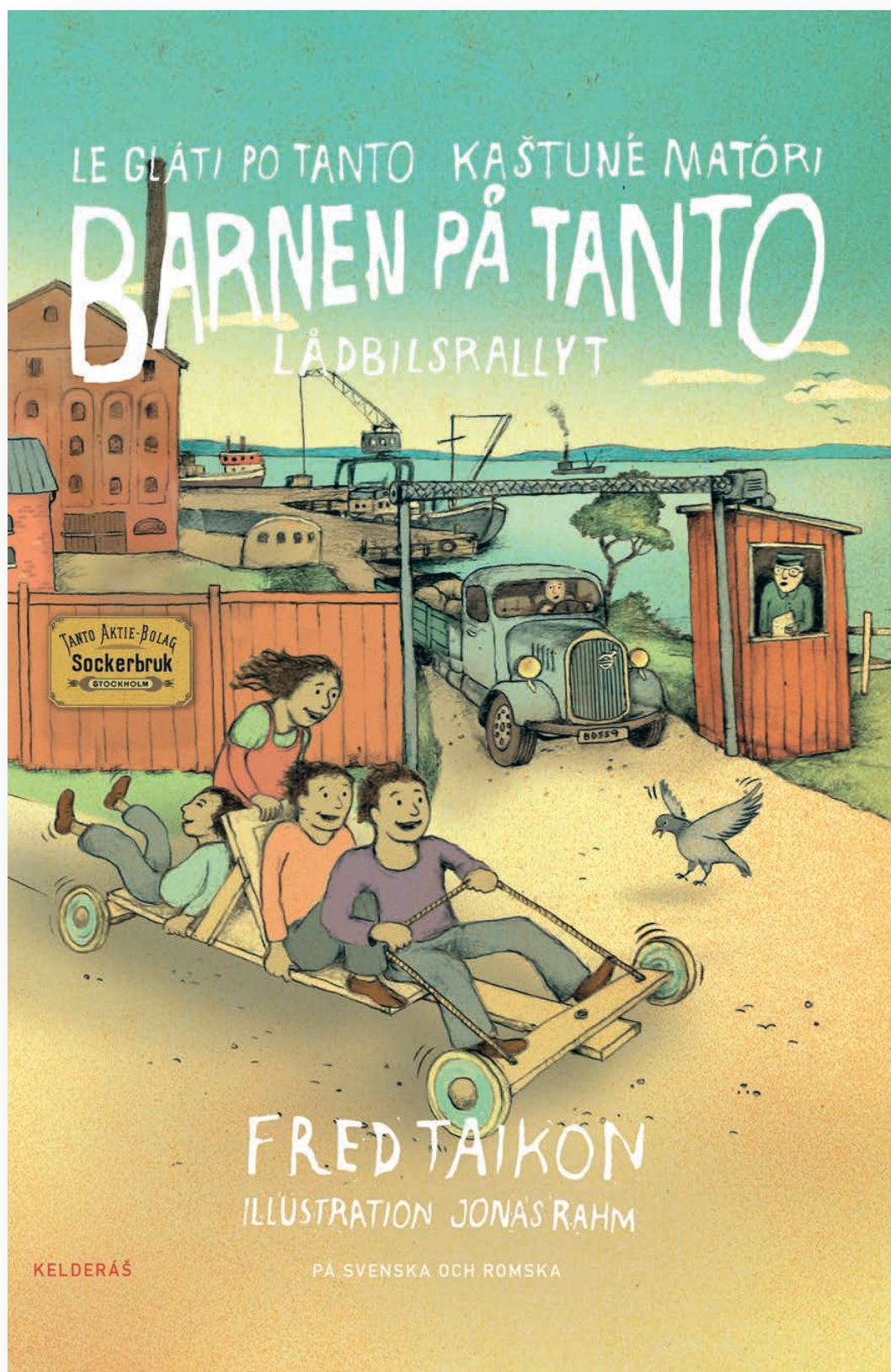
Ja så var det ju det här med huset. Det var synd att det stora huset som vi alla bodde i inte han att bli K-märkt då hade det stått kvar för eftervärlden. Av de tre husen som fanns på plats står det två kvar nu. Nu när jag bläddrar i de olika mapparna på min dator funderar jag på att göra en utställning med tema romerna på Tantogatan 26. Tänk vad många fester och bröllop det har varit där.

Fred Taikon

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Snart i bokhandel nära dig!